

რელიგიური იდენტობის აპორია

იდენტობის პრობლემა განსაზღვრავს კაცობრიობის მომავალს. რა გველის, კულტურების დიალოგი თუ „ცივილიზაციათა შეხლა“? იდენტობების სიმრავლე, ჭეშმარიტი და ყალბი იდენტობები ხშირად ხდება პირადი და საზოგადოებრივი კატაკლიზმების მიზეზი. მსოფლიოს ბევრ ნაწილში, პოსტსაბჭოურ და პოსტკოლონიურ ქვეყნებში ერთდროულად აქტიურდება თვითცნობიერებისა და იდენტობის მრავალი ფორმა – პიროვნული, რელიგიური, კულტურული, ტრაიბალური, კლანური, ეთნიკური, ნაციონალური, პოლიტიკური, პროფესიული, სოციალური, რეგიონალური და სხვა. ზოგჯერ მათი გარკვეული მოდიფიკაციები კონფლიქტურ სიტუაციებს ქმნის. ეროვნული სახელმწიფოების ევროკავშირში ინტეგრირების პროცესი, რომლის წინასწარმეტყველება რთულია და ზოგიერთ ასპექტში შეუძლებელიცაა. ამის პარალელურად „არადასავლ“ ცივილიზაციებში მიმდინარე ინტეგრირების პროცესი აქტუალურს ხდის იდენტობის კვლევას. ფუტუროლოგები მუშაობენ ცივილიზაციათა შესაძლო კონფლიქტის შესაძლო ანალიზზე (1. 32-34) აგებენ შესაძლო კონფლიქტის ზოგად სქემას და მისი განვითარების შესაძლო სცენარებს. მაგალითად, შეგვიძლია შევადაროთ თანამედროვე ამერიკელი მეცნიერის სამოელ ჰანტიქტონის საკმაოდ გავრცელებული ნარკვევი „ცივილიზაციათა შეხლა“ და XIX საუკუნის რუსი რელიგიური ფილოსოფოსის ვლადიმერ სოლოვიოვის ფილოსოფიურ-მისტიური პროგნოზი „თქმულება ანტიქრისტეზე“. ჩვენ ბევრ საერთოს აღმოვაჩინებთ მათ შორის. ორივე მათგანის ამოსავალია რეაქტუალიზირებული რელიგიური იდენტობები, ანუ სეკულარული ეპოქიდან გადასვლა პოსტსეკულარულ ფაზაში.

ადამიანის ძირეული მოთხოვნილებაა გასცილდეს ხილული სამყაროს საზღვრებს, ეზიაროს ჭეშმარიტებას, სწამდეს და შეუერთდეს მარადიულობას, დაძლიოს სიცოცხლის სასრულობა. ეს მოთხოვნილება აქვს ყველა ცივილიზაციისა და ეპოქის ადამიანებს. განსხვავებულია მხოლოდ მათი დაკმაყოფილების მეთოდები.

იდენტობა გახდა ცენტრალური კონცეპტი კულტუროლოგიური, ანთროპოლოგიური სოციოლოგიური მეცნიერებებისათვის, აგრეთვე ჰუმანიტარული მეცნიერებებისთვისაც. სიტყვა იდენტურობა გავრცელდა მასმედიაში, შევიდა პოლიტიკურ და რელიგიურ ლექსიკონში და ყოველდღიურ ენაშიც. მაგალითად, „ქართული ღვინო არის იდენტობის პრობლემა“. საერთოდ ლინგვო სფეროს ერთერთი საბაჟო ტერმინი. ეროვნული იდენტობის აღსანიშნავად ევროპულ ენებში შესულია ტერმინი Persona. ეს ტერმინი რომაული ეპოქიდან კარგავს თეატრალურ მნიშვნელობას აღარ ნიშნავ ნიღაბს და აქტიორის როლს. საამისოდ გამოიყენება ტერმინი Maska. ხოლო პერსონა აღნიშნავს რომაული სამართლის სუბიექტს, რომის მოქალაქეს. ხოლო ისინი ვინც რომის მოქალაქეები არ არიან ბარბაროსები და მონები, ადამიანებად არ ითვლებიან. აქედან მოყოლებული ტერმინი ნიღაბი (Maska) გამოიყენება როგორც მინიშნება სოციალურ როლზე, ხოლო პერსონა ადამიანის შინა სამყაროზე, სწორედ შინაგანი კოლიზია ამ მასკასა და პერსონას შორის ქმნის იდენტობის ძირეულ აპორიას. თანამედროვე სამყაროში შესაძლებელია

სოციალური როლის ერისადმი კულტურისადმი, კუთვნილების, რელიგიის, ენის გამოცვლა. აგრეთვე შესაძლებელია არატრადიციული ცვლილებები, როგორცაა სქესის გამოცვლა, სხეულის ორგანოების ტრანსპლანტაცია, საკუთარი არსებობის შეწყვეტა ევთანაზიით. თანამედროვე მკვლევარები განიცდიან ინგლისელი ფილოსოფოსის ჯონ ლოკლის გავლენას. ეს შეეხება განსხვავებას პერსონისა და ექსისტენს შორის რა ქმნის ცხოველისა და მცენარის იდენტობას? მათი ინდივიდუალურ სიცოცხლის უწყვეტობა და ერთიანი კონფიგურაცია. იგივე არის ადამიანის ექსისტენციის იდენტობა. მაგრამ პერსონის იდენტობა კარდინალურად განსხვავდება მათგან. ლოკის მიხედვით, ადამიანის ცნობიერების რთული მდგომარეობები და მუხსიერება განსაზღვრავს პერსონის იდენტობას. პლატონის მიხედვით სულის არსება არის საკუთარი პრეექსისტენციის მოგონება (ანამნეზისი) კანტის განსაზღვრების თანახმად პერსონა არის მორალური ქცევის სუბიექტი.

პიროვნება, ადამიანის ქვეცნობიერება არ არის მონოლითური, ჰომოგენური ფენომენი. ფსიქოანალიტიკოსებმა ერთ პიროვნებაში, რამდენიმე „მე“ აღმოაჩინეს. ამ „მე“-ებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების მართვაა სწორედ ფსიქოანალიზის ამოცანა. ადამიანის შინაგან „მე“-ებს შორის კონფლიქტური ურთიერთობის გადაყვანა ჰარმონიულ ურთიერთობაში ნიშნავს პიროვნებასა და ნილაბს შორის ურთიერთობის „გაუმჯობესებას“, დესტრუქციული და ეგოცენტრული აზოვნების მოდელის გადალახვას, კრიტიკული აზროვნების მოდელზე გადაყვანას (3. 53).

თანამედროვე რელიგიის ფილოსოფიაში „დოსტოევსკიანელობის ახალი ტალღა“ შეინიშნება (4. 126). რაც ერთგვარი გამოძახილია პოსტმოდერნულ სამყაროში ე. წ. პოსტსეკულარული ტენდენციებისა. ესაა რელიგიის რეაქტუალიზაცია გლობალიზაციის პირობებში. თანამედროვე ტერორიზმი და ფუნდამენტალიზმი, რომელიც რელიგიური იდენტობებით საზრდოობს, მოქმედებს „ივან კარამაზოვის ლოგიკით“. საკითხი ასე დგას: რა როლს ასრულებს ბოროტება თეოდიციაში? მაგალითად, უდნაშაულო ბავშვების ნამება და მასიური მკვლელობა. ერთის მხრივ ახალი მსოფლიო წესები, რომლებიც იყენებენ ატომურ ბომბს იაპონიის წინააღმდეგ და ანადგურებენ ხიროსიმასა და ნაგასაკის ათასობით უდნაშაულო მშვიდობიან მოქალაქეს, რათა გადაარჩინოს ამდენივე ამერიკელი ჯარისკაცი, რომლებიც დაიღუპებიან თუ არ იქნება გამოყენებული ეს ბედლიერი იარაღი. მეორე მხრივ, იმავე „ლოგიკით“ იღებენ გადანყვეტილებებს ისინი, ვისთვისაც „ახალი მსოფლიო წესრიგი“ და გლობალიზაცია კოსმიური, ონტოლოგიური ბოროტების გამოვლენაა, აპოკალიპსური ანტიქრისტეს გაბატონების ნიშანია. მიუთითებენ ბავშვების მასიური განადგურების „აქციებზე“: 1942 წელს ბელორუსიაში ფაშისტების მიერ ჩატარებული ჰოლოკოსტის ოპერაცია; 2004 წელს ბესლანის ინტერნატში დატრიალებული ტრაგედია, 2012 წელს ნორვეგიაში ბავშვთა ბანაკში განხორციელებული ტერაქტი. „ამგვარ ტერაქტებში“ ჩანს თანამედროვე ეპოქის ყველაზე მნიშვნელოვანი სიმპტომები.

რა განსხვავებაა თანამედროვე იდენტობებზე დამყარებულ კარამაზოვულ ტერორსა და მეცხრამეტე საუკუნის რომანტიკულ-ანარქისტულ ტერორიზმს შორის? ალბერ კამიუ თავის „მეამბოხე ადამიანში“ წერს, რომ XIX საუკუნის რუსი რევოლუციონერები არისტოკრატიული მკვლელები, მეამბოხე დენდები, „ფაქიზი მკვლელები“ (разношерстные убийцы) მზად იყვნენ საკუთარ ბომბზე აფეთქებულიყვნენ, თუკი მეფის ან გუბერნატორის ეტლში ბავშვს ან მანდილოსანს დაინახავდნენ (5. 245-252).

ივან კარამაზოვი, რომელსაც კომმარულ ზმანებაში გამოცხადებული – ეშმაკი ეუბნება „მე და შენ ერთნაირი ფილოსოფია გვაქვს“, ამტკიცებს: „ჩემი ამბოხი“ ღმერთს კი არ უარყოფს, არამედ მისგან შექმნილ სამყაროს, სადაც შეიძლება უდანაშაულო ბავშვი იტანჯოს სნეულებით, შიმშილით, სიკვდილით. ამ პოზიციიდან გამომდინარეობს ძალაუფლების ნების ლოგიკა. შენ თვითონ ხდები უსამართლო სამყაროს დამსჯელი და ახალი სამყაროს არქიტექტორი.

თანამედროვე რელიგიის ფილოსოფიაში საკუთარი რწმენის შემონახვის ტესტებს გვათავაზობენ. მაგალითად, შეუძლია თუ არა მორწმუნეს საკუთარი რელიგიური რწმენა დააფიქსიროს ალტერნატიული მსოფლმხედველობების რაციონალურ ბჭობაზე, ანონ-დანონაზე. ამგვარი მსჯელობა ძნელია და ძალზე იშვიათია. თითქმის ყველა რელიგიური მორწმუნე იღებს იმ ადამიანთა რელიგიას ვის შორისაც ცხოვრობს, იქნება ეს ქრისტიანი, იუდეველი, მუსლიმანი, ჰინდუ თუ სხვა.

ასევე ცნობილია დიდი დანიელი რელიგიური ფილოსოფოსის სიორენ კირკეგორის ტესტი. რამდენად არის შენი აზროვნება ქრისტიანული? „სხვის აზრს“ ხომ არ ხარ აყოლილი? რამდენად არის შენი რელიგიური მრწამსი, შენი საკუთრივი შინაგანი პიროვნული კოდის გამოვლენა? წარმოიდგინე შენი თავი ჩვენი ნელთაღრიცხვის პირველ წლებში პალესტინაში. გახდები თუ არა მოქცეული? მიიღებ თუ არა მოციქულად გახდომის გადანყვეტილებას? როგორ იმსჯელებდი იმდროინდელი: ბიზნესმენის როლში პოლიტიკოსის როლში, პოლიტიკოსის როლში (პილატეს როლში), მეცნიერის როლში, ოჯახის უფროსის როლში და ა.შ. გაბედავ თუ ვერა რომ შენ თვითონ გადადგა ნაბიჯი იესოსკენ? რა საფუძველზე დამყარებით გახდება შენი გონებისათვის მისაღები პარადოქსი – რომ ღმერთი ადამიანისდაგვარად დაიბადა შენს ქალაქში, იზრდება ცხოვრობს, ჯვარს აცვეს? შესაძლოა მხოლოდ გარეგნულად ხარ რელიგიის აღმსარებელი, შინაგანად კი არა! შენ თანახმა ხარ აღიარო ქრისტე დიდებაში (მამა ღმერთის მარჯვნივ მჯდომარე), მაგრამ არა ხარ თანახმა, აღიარო დამდაბლებული, ბაგაში შობილი და დევნილი მესია.

თანამედროვე ადამიანს აქვს რამდენიმე ერთდროული იდენტურობა. ამას განაპირობებს მრავალმხრივი ურთიერთობების სამყარო. ეს ქმნის იდენტობის სიმულაციის საფრთხეს. XIX საუკუნეში ქართული ნაციონალური იდენტობის მოძრაობა იყო ელიტარული. ის ინეტელექტუალთა (პოეტებისა და მეცნიერთა) მოძრაობა იყო. ხოლო XX საუკუნის ბოლოს იგივე იდეამ „მასების ამბოხის“ სახე მიიღო. კოლექტიურ ცნობიერებაში გაბატონდა ეთნოცენტრისტული პოლიტიკური მითოლოგია. უკანასკნელ ათწლეულში დომინანტი ხდება ევროპული იდენტობის იდეა და შესაბამისი ინსტიტუტების შექმნა. იდეალი ხდება საერთო ევროპული კულტურული მემკვიდრეობა – მითები ტრადიციები, ღირებულებები და ინსტიტუტები, რომლებიც არ ემუქრებიან ჩვენ ნაციონალურ და რელიგიურ იდენტობებს. გავიხსენოთ ზემოთ აღნიშნული აპორია იდენტობის სიმულაციებისა (Maska) და საბაზო ფორმებს (Persona) შორის. ამ აპორიის გახსნის პერსპექტივას ხსნის ტენდენცია, რომ ერთი პიროვნების ერთ საბაზო როლზე. მნიშვნელოვანია აქტუალური და პოტენციური იდენტობის ვექტორები. პოტენციური იდენტობა, რომელსაც თეოლოგიაში ეწოდება „პიროვნების საიდუმლო“, რელიგიური ეთიკისა და ექსისტენციალური ანალიტიკის (6. 63) თემაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სამოელ ჰანტიქტონი - ცივილიზაციათა შეხლა, საზოგადოება და პოლიტიკა, II, თბილისი, 1999.
2. გ. ცინცაძე ღირებულებათა რეალიზმი და პიროვნების პრობლემა (ფრიც იაოა-ჰი რინტილენი). კრებ. „განწირულობის ფილოსოფია“, 1979, „მეცნიერება“ თბილისი.
3. Alec Fisher. Critical Thinking. An introduction. Cambridge universiti press, 2010.
4. G. Jons, D. Cardinal, J. Hayvard, Philosophy of Religion, London. 2005
5. А. Камю, Бунтующий человек, Москва 1990
6. Г.Т Маргвелашвили, Вопросы Этики в экзистенциально - онтологическом учении М. Хайдегера, Вестник Академии Наук ГССР, 4, 1974, 63

Irakli Brachuli

Religious Dilemma of Identity

Summary

The problem of identity can determine the future of mankind. What is awaiting us? the war between civilizations, or the dialogue of cultures? Multitude of identities, true and false identities, dangerous identities are often become the reason of public and private cataclysms. In many parts of the world: in post-Soviet and post - colonial countries are simultaneously activated many forms of identity and self-consciousness. Personal, religious, cultural, tribalistic, clanical, ethnical, national, political, professional, social, regional, civil forms take shape of alternative or antagonistic forms towards one another in certain context. The integration process of nation-states in the European Union, which is difficult to predict and is impossible in some aspects made actual the research of the identity phenomenon. It has become a central concept, not only for culturological, anthropological and sociological science but also for the general science for the humanities.

Discussion of the problem is based on the view that identity of person would not be understood as a social type of identity; it does not only belong to "ego" playing the social role. For that purpose is used term "Mask", as for term

"Person", it is used to denote inner world of human being. Identity of the human person is a multi-spectrum phenomenon that needs a lot of holistic researches.

In contemporary personalistic philosophy is distinguished human person and existenz; this differentiation creates the aporia of identity. In modern rapidly changing environment the social institutions and human existence are under comprehensive transformation. What is that, that remains unchangeable in human being? In the modern world is it possible to change social role, episteme, the belonging of civilization, religion and language as well as non-traditional changes like sex change, Replacement of body organs via transplantation. The termination of own existence by euthanasia. Rapid aging and replacement of tools and equipment makes the question actual, maybe even a human being became outdated model? The contemporary theory of identity of person is under a strong influence of John Locke's ideas. This refers to the difference between person and existenz. What makes the identity of things, animals and plants? Their individual continuity of life. The same is identity of human's existence the identity of the person is cardinaly different. The complex factors of consciousness build up the identity of person and first is memory. According to Plato the existence of the soul discovers itself in memory of own its preexistence. According to Kantian definition person is moral subject. The masks and social roles are transformed. Which shows the center of human existence? How to make simultaneous of my person's identity with a mask? Which mask is an adequate to my person? Which is false and which is true identity? The classical example of this problem is shown in Oedipus's Tragedy. Oedipus thought that he was the king of Tebe and the husband of Iokaste. His existence had been radically changed after he discover the mistake. Often inspired ethnic-conflicts are based on these kind of mistakes. Modern man has a number of simultaneous identities. It is due to a world of multilateral relations. This creates a threat of the simulation of identity. The trend has been observed that a single person should be realized in a major and self role. At the end of post-communist epoch prevailed ethnic-national political mythology and regime. In the last decade becomes dominant the idea of European identity and the relevant institutions. Idental European myths, ideas, traditions, that are commn to West, form a new civilization.

The identities of the actual and potential vectors are important. Potential identity, which is called in theology "The mystery of the person", is the matter of analysis of ethical practice and existentialism.

The primary task of human consciousness is to establish moral consciousness and universal tolerance as the highest and all-determining goal. Appealing to one's lot may obliterate the essential point of responsibility.